

С. В. Левцов,

аспірант кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом Національної академії державного управління при Президентові України (м. Київ)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

S. V. Levtsov,

Postgraduate Student, Department of regional government, local government and city management, the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv

FOREIGN EXPERIENCE OF THE PROVISION OF RECREATIONAL SERVICES AND ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

У статті представлено результати дослідження зарубіжного досвіду організації надання рекреаційних послуг на місцевому рівні. Зокрема, всебічно проаналізовано особливості здійснення рекреаційної діяльності як одного із комплексних видів життєдіяльності людини, спрямованого на оздоровлення і задоволення духовних потреб у вільний від роботи час у містах європейських країн. З'ясовано проблеми, що перешкоджають наданню якісних рекреаційних послуг та сформульовано пропозиції щодо імплементації кращих європейських практик у цій сфері в містах України.

The article presents the results of the study of foreign experience how to organize recreational services at the local level. In particular, comprehensively analyzed the features of recreational activities as one of the complex types of human activity, aimed to improve and satisfy the spiritual needs in spare time in the cities of Europe. Found problems hindering to provide quality recreational services and proposals to implement the best European practices in this sphere in the cities of Ukraine.

Ключові слова: *рекреація, туризм, рекреаційні послуги, атрактивність, рекреаційно-туристична діяльність.*

Key words: *recreation, tourism, recreation services, attraction, recreational and tourist activities.*

Постановка проблеми. Активізація в Україні рекреаційної діяльності як одного із комплексних видів життєдіяльності людини, спрямованого на оздоровлення і задоволення духовних потреб у вільний від роботи час, останнім часом зумовлена низкою чинників, серед яких найважливішими є: рекреаційні потреби, рекреаційні ресурси, рекреаційні послуги і наявні грошові ресурси. Розвиток рекреаційних послуг в останні роки розкриває особливості соціального розвитку у світі в цілому та в нашій країні зокрема. Без рекреації тепер неможливо уявити собі економіку не тільки більш чи менш розвиненої країни, але й окремо взятого муніципального утворення. Нині рекреаційна діяльність є все більш диверсифікованим видом господарської діяльності, оскільки, фактично всі галузі господарства так чи інакше втягнуті у надання послуг із відпочинку і лікування. Окремі з них, наприклад транспорт, агропромисловий комплекс, будівництво і ремонт, комунальне господарство, охорона здоров'я, соціальна допомога тощо, з кожним роком розширюють власну діяльність у сфері рекреації і туризму.

Відповідно сама рекреаційна діяльність одночасно є причиною і наслідком значних змін у житті сучасного суспільства, що пов'язані з глобальними проблемами кінця ХХ – початку ХХІ століття, і обумовлює актуальність дослідження зарубіжного досвіду організації надання рекреаційних послуг та його імплементації в Україні.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій свідчить, що зазначена проблематика перебуває у полі зору багатьох учених. Її різні аспекти досліджували такі науковці, як: Є.В. Козловський, який вивчав іноземний досвід регулювання міжнародного туризму та рекреації [6]; В.Б. Бессонова здійснила аналіз ролі держави в організації й розвитку рекреаційної діяльності в різних країнах світу [3]; Ю.В. Мігущенко розкрив основні напрями регулювання структурних диспропорцій у туристичній сфері країн Центрально-Східної та Південної Європи [12]; О.В. Соловйова визначила інструменти державного регулювання та підтримки розвитку сфери рекреаційних послуг у зарубіжних країнах [19] та ін.

Водночас, малодослідженими залишаються нагальні проблеми розвитку рекреаційної галузі, що потребує використання досвіду європейських країн, в тому числі щодо імплементації *acquis communautaire* (спільного доробку ЄС) у сфері туризму та рекреації на місцевому рівні [12].

Метою пропонованої публікації є аналіз зарубіжного досвіду організації надання рекреаційних послуг та його імплементація в Україні.

Виклад основного матеріалу. Рекреація в умовах глобального світового розвитку набуває все більш вагомій ролі, є провідною формою економічного зростання багатьох країн та покращення життя мешканців територіальних громад. Зростання кількості подорожуючих у світі, поступова демократизація суспільного життя та розширення Шенгенської зони сприяють активізації потоків рекреантів та туристів з України та в Україну. Проте існує низка проблем та диспропорцій у розвитку рекреаційної галузі, пов'язаних із домінуванням неорганізованих рекреантів у рекреаційних потоках, низькою якістю рекреаційних послуг та ін. В Україні, а також в інших зарубіжних державах право на відпочинок є невід'ємним правом кожного громадянина. Відповідно до ст. 45 Конституції України, «Кожен має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної відпустки, встановлення скороченого робочого дня з окремих професій і виробництв, скорочення тривалості роботи у нічний час». Відповідно до Гагської декларації по туризму, найсуттєвішим і необхідним є право «на відпочинок, вільний час та періодично оплачувану відпустку, а також право використовувати цей час для відпустки, вільних поїздок з освітніми та розважальними цілями і використання благ, що отримуються від туризму, як внутрішнього, так і зовнішнього».

Про масштаби рекреації свідчать такі статистичні дані [15, с. 6-7]:

- 20% – тобто 1/5 всього населення світу – щорічно бере участь у рекреаційній діяльності та поїздках;
- 40 – 55% населення великих міст світу у вихідні дні виїждять за межі міст з рекреаційними цілями;
- рекреаційні витрати в економічно розвинених країнах у 2,3 рази вищі від витрат на одяг і взуття та на 18 % вищі від витрат на закупівлю продовольчих товарів.

Отже, відпочинок із привілею у минулому перетворюється у сучасному світі на найважливішу статтю споживчого попиту, стає характерним елементом способу життя. Потреби в рекреаційних послугах є складовою частиною системи суспільних потреб і розвиваються за загальними законами. На формування і розвиток рекреаційних потреб впливають збільшення тривалості вільного часу, якісна зміна його структури та істотна зміна характеру життєдіяльності людини в умовах науково-технічної революції.

На основі рекреаційних потреб формується попит рекреантів, що виражається не стільки в їх бажанні, скільки у здатності отримувати рекреаційні послуги. Потреби перетворюються на попит, коли за ними – купівельна здатність людини. На основі взаємодії попиту та пропозиції на рекреаційні послуги виникає рекреаційний продукт.

Рекреаційна діяльність не має принципових відмінностей від інших видів господарської діяльності, але має специфічний продукт – рекреаційну послугу, яка представляє собою будь-яку діяльність чи вигоду, яку надають клієнтові (рекреанту) на спеціалізованих територіях поза місцем його постійного проживання, й у вільний від роботи час, щоб відновити його фізичні та психологічні сили, задовольнити спортивні, оздоровчі, пізнавальні інтереси тощо.

Протягом останніх років близько 51% міжнародних туристичних подорожей здійснюється з метою відпочинку, дозвілля й рекреації, на поїздки з діловими й професійними цілями припадає 15%, а 27% – на специфічні цілі: відвідування знайомих і родичів, паломництво, лікування та ін.

А тому, визначимось із поняттями «рекреація» і «туризм», оскільки, як свідчить зроблений у [19] аналіз зарубіжних публікацій, у світі існує кілька підходів трактування співвідношення між цими дефініціями [14]. Підтримуючи точку зору В.І. Новикової та сформовану у вітчизняній літературі [2, 8, 17, 18] позицію, ми погоджуємось, що рекреація включає в себе три форми проведення вільного часу – туризм, курортно-профілактичне лікування та оздоровлення, відпочинок, і вважаємо туризм хоча і найбільшою та найвагомішою, але складовою рекреації. Адже «туризм – тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування» [16], тобто туризм передбачає переміщення людини у термін від 24 годин до одного року (а отже і ночівлю) за межі її постійного місця проживання з обов'язковим поверненням назад для здійснення будь-якої відновлювальної життєві сили діяльності, що не пов'язана із заняттями заради заробітку у місці перебування. У

свою чергу рекреація, включає увесь спектр оздоровчо-пізнавальних занять, які здійснюються як у межах свого поселення, так і поза ним [13, с. 14].

Відповідно рекреаційні послуги – це послуги, що відновлюють здоров'я, задовольняють історико-культурні, інтелектуальні потреби, підтримують духовний і фізичний розвиток особи, нормальну життєдіяльність рекреанта. Сферу рекреаційних послуг можна визначити як спеціально організовану систему, функціонування якої спрямоване на обслуговування споживачів рекреаційних послуг (рекреантів), що реалізуються на ринку послуг як самостійний продукт.

Рекреаційні послуги задовольняють потреби населення у відпочинку та змістовному проведенні дозвілля і функціонують за загальними законами світового ринку. Вони є складовою ринку послуг, його видовим компонентом. А головним призначенням послуги є задоволення потреб людини.

Країни Західної Європи вирізняються у світі найвищим рівнем експлуатації рекреаційних ресурсів, найефективнішим їх використанням та наданням рекреаційних послуг. Європа є найбільш рекреаційно привабливою у світі. Близько 60% усіх рекреантів та туристів нашої планети долучається до її природного, культурного, історичного й етнічного розмаїття. Європа – це ніби весь світ у мініатюрі. Традиційними лідерами за кількістю відвідувань у Європі є Франція (74,5 млн. осіб), Іспанія (53,6 млн. осіб), та Італія (41,2 млн. осіб), Велика Британія (24,9 млн. осіб), Німеччина (18,9 млн. осіб), Греція (12,5 млн. осіб) [11], які разом складають 78% прибуттів у світі. Водночас ми спостерігаємо, що частка менш розвинутих країн та країн, що розвиваються щороку поступово зростає [15, с. 97]. У середньому один рекреант приносить країні близько 870 амер.дол., проте, кожна країна як агент світового рекреаційного ринку має свою специфіку.

У світі значно зростає інтерес до пізнавального та культурного відпочинку, історичні міста приваблюють відвідувачів унікальними об'єктами та явищами, що сприяє розвитку місцевих економік. Більшість міст Європи, Канади, США з гордістю відносяться до свого унікального історико-культурного надбання, зберігають його, що дає можливість розвивати рекреаційно-туристичну діяльність та визначити її головним елементом стратегії місцевого економічного розвитку.

Аналіз міжнародного досвіду розвитку рекреації, організації управління рекреаційно-туристичним господарством та наданням широкого спектру рекреаційних послуг дозволяє зрозуміти його значення для економіки країни, а також оцінити можливості рекреації, як потужного джерела розвитку міст, регіонів, країни та підвищення добробуту населення.

Важливою тенденцією розвитку світового туризму є значна частка подорожей до рекреаційних центрів у межах того самого регіону. Найбільш потужні потоки виїзду до інших регіонів формуються у країнах Європи, Північної й Південної Америки, Східної Азії й Тихоокеанського регіону. Розвиток рекреації й туризму характеризується постійним географічним розширенням і урізноманітненням напрямків подорожей.

Переважає більшість країн Європейського Союзу має сприятливі природно-географічні, кліматичні особливості, саму високу насиченість різноманітними історичними та архітектурними пам'ятками різних епох, та відповідно, найбільш високу рекреаційну атрактивність (привабливість, цікавість), що підкріплюється високорозвиненою індустрією гостинності та рекреаційної інфраструктури. Політика ЄС щодо культурно-пізнавального туризму визначає його як чинник: стимулювання місцевих ремесел, створення нових робочих місць, залучення молоді та безробітних на ринок праці; актуалізації культурної та архітектурної спадщини і джерело фінансових надходжень на охорону і реставрацію; міжнетичної толерантності, спосіб осягнення іншої культури. Депресивні території країн ЄС розглядають різні види рекреаційних занять (як то санаторно-курортне лікування, купально-пляжний відпочинок, екологічний та спортивний туризм, відвідування ресторанів і барів, музеїв, виставок, визначних місць, екскурсії, паломництво, релігійний туризм, культурну спадщину і культурно-пізнавальний туризм та ін.) як джерела розвитку територій, а інтеграція окремих пам'яток культурної спадщини в туристичну сітку стимулює затвердження окремих програм реставрації, створення нових музеїв, скансенів (етнографічних комплексів), ресторанів традиційних страв, обладнання місцевими жителями гостьових кімнат для рекреантів та ін. [9].

При цьому, зарубіжні країни мають досить розгалужену систему управління та регулювання рекреаційно-туристичної діяльності, яка представлена як на центральному, так і на місцевому рівнях, що є досить показовим для України, оскільки остання не має чітко сформованої та законодавчо унормованої системи управління даною сферою. А тому, В. І. Новикова, спираючись на думку провідного спеціаліста у сфері туризму і рекреації Р.А. Браймера, цитує: “нині найбільшим стримувальним фактором у розвитку туризму і рекреації на суспільному рівні є відсутність уваги і підтримки з боку політиків і влади. Коли на туризм не звертають уваги, його прибутки не визначені, відсутнє ретельне планування і, як наслідок, відсутній і розвиток. Тільки коли з'явиться глибокий інтерес на законодавчому рівні, будуть об'єднані зусилля для піднесення статусу індустрії туризму на більш високий рівень не тільки у вигляді декларацій, а і будуть проведені конкретні заходи для встановлення і підтримки економічних зв'язків, почне ефективно діяти маркетинг у сфері туризму, тільки тоді можливо розраховувати на конкретні результати” [13].

Тобто саме органи влади повинні бути зацікавленими у розвитку та ефективному наданні рекреаційних послуг. Спільно з громадськістю та приватним сектором розвивати рекреаційну сферу в регіонах країни з метою наповнення місцевих бюджетів та просування України на міжнародному ринку туризму та рекреації.

Приміром, у Франції, питання регулювання туризму та рекреації стосується компетенції Міністерства транспорту та суспільних робіт, у структурі якого функціонують Державний секретаріат з питань туризму та Управління туризму. Ці органи відповідають за управління та регулювання галузі, інвестування й міжнародні відносини у сфері туризму. Крім того, існує ще ціла низка органів, що беруть участь в управлінні туризмом“ із правом дорадчого голосу”: Рада з туризму при Міністерстві транспорту та суспільних робіт, Французьке агентство туристичного інжинірингу, Національна наглядова рада з туризму (маркетингові дослідження й статистика в туризмі), Національне агентство з питань відпускових подорожей (соціальний туризм), Національний комітет з процвітання Франції (питання екології й озеленення міст) [6, с. 169-188]. У країні на регіональному рівні діють представники центральної виконавчої влади, що вирішують питання розвитку рекреаційної та туристичної сфери та підпорядковані безпосередньо префектам. Діяльність цих представників спрямована на координацію регіональних та місцевих ініціатив, оскільки повноваження місцевої влади в галузі рекреації та туризму досить вагомі.

В Іспанії питання туризму координує Державний секретаріат з питань торгівлі, туризму та малого бізнесу, підлеглий Міністерству економіки. Крім Держсекретаріату, Міністерству підпорядковуються: Центральна дирекція з туризму (адміністративні питання, розробка загальних напрямів державної політики у сфері туризму), яка опікується переобладнаннями у найдорожчі готелі замками, фортецями і палацами; готельна мережа “Paradores” (83 готелі, розміщені в будинках, що становлять історичну цінність); два виставково-конгресних центри (в Мадриді й Малазі) та Іспанський інститут туризму – “Turespas”. З метою координації їх діяльності в країні створена Рада з розвитку туризму, до складу якої входять представники державних органів влади всіх рівнів та представники приватного бізнесу. Як результат, Іспанія посідає перше місце у світі за обсягом річного бюджету для проведення політики просування національного туристичного продукту за кордоном, 70% якого надається урядом країни.

Загалом же, пріоритетність розвитку рекреаційної сфери та її належна фінансова підтримка з боку держави та місцевих органів влади, сприяють повноцінному комплексному обслуговуванню та наданню якісних рекреаційних послуг рекреантам.

А. В. Кожина, здійснюючи дослідження світового досвіду організації надання туристичних послуг у містах (які вона класифікує як міста мистецтв, міста мистецтв і історії, історичні міста, традиційні малі міста), вказує на той факт, що важливим фактором їх успішного туристичного, а отже і рекреаційного розвитку є цілеспрямована активна участь центральних урядів та місцевих влад. Органи публічної влади забезпечують формування та реалізацію державної політики та здійснюють підтримку місцевих громад у сфері організації надання рекреаційних послуг. Імплементация зарубіжного досвіду в українську дійсність може перетворити місцеву владу в гаранта сталого розвитку територій завдяки використанню наявних рекреаційних ресурсів [5].

Зокрема, у Франції задіяні всі види наявних рекреаційних ресурсів. Одразу після Другої світової війни Франція перша почала активно прикладати зусилля задля залучення іноземних туристів до країни та оголосила принцип “відкритих дверей” [4]. Найбільше відпочиваючих (понад 14 млн осіб) до цієї країни приїжджають із Німеччини, трохи менше з Великої Британії, Бельгії, Швейцарії, Італії, Іспанії і Нідерландів. Майже половина всіх іноземних туристів воліють відпочивати на знаменитій Французькій Рив'єрі. Близько 16 млн осіб головним об'єктом туризму обирають Париж. Приблизно по 6 млн туристів відвідують Альпи, Лангедок-Русельйон і Аквітанію. На відміну від багатьох жителів інших країн Західної Європи, французи віддають перевагу відпочинку і лікуванню у власній державі (82%). Свою країну вони оглядають, мандруючи переважно автомобілем. Як і в Україні, серед туристів більшість становлять міські жителі. Зрозуміло, що і рекреаційно-туристичне господарство територій Франції, щоб утримати перше місце у світі, постійно змінюється і реконструюється. Місцевими органами влади приймаються відповідні плани рекреаційного освоєння тих територій країни, які ще відстають у цьому плані. Особлива увага приділяється рекреаційному використанню Піренеїв, атлантичного узбережжя, пошуку мінеральних вод з метою розширення мережі бальнеологічних курортів, розвитку агротуризму тощо. Держава активно втручається у ці процеси. Французи вважають, що можливості розвитку їхнього рекреаційно-туристичного господарства далеко не вичерпані.

Так, зокрема досвід історичних міст французького півострова Бретані, які завдяки багатій історії, висхідній до XI століття, а для деяких поселень – до раннього Середньовіччя, складають значну частину архітектурної спадщини, представляють осередки культурного туризму, що активно розвиваються та доповнюють спортивний туризм і відпочинок на курортах, слугують зразком у сфері організації та наданні рекреаційних послуг на місцевому рівні. Ці міста регулярно організують середньовічні свята, світло-музичні спектаклі і забезпечують особливе підсвічування архітектурних пам'яток, а також проводять традиційні фестивалі бретонської культури або творчі конкурси [5, с. 58-59].

У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу й досвід Австрії – країни, з тисячолітньою історією, що володіє численними історичними та іншими цінними пам'ятками. Австрія у Європі випереджає всі інші країни за рівнем розвитку зимових видів туризму. Внаслідок цього в гірській частині країни, іноді як автономні системи, з повним комплексом рекреаційних послуг, діють понад 20 тис. готелів. Організація надання рекреаційних послуг в австрійських містах цікава через те, що тут туристичний сезон триває упродовж

року і охоплює різні рекреаційні сфери, включаючи такі види рекреаційних послуг як послуги відпочинку, культурні та лікувальні. Привабливими є австрійські міста з пам'ятками архітектури, музичного і образотворчого мистецтва, а також ті, що забезпечують природний відпочинок: полювання, риболовлю, пішохідні походи в гори та ін. Оскільки рекреаційно-туристична діяльність в країні давно є важливою галуззю національної економіки, то їй приділяється значна увага, створена високоякісна рекреаційно-туристична інфраструктура, розгалужена мережа засобів розміщення, передусім невеликі готелі, приватні пенсіони, гірські хатини типу шале [4, с. 173].

Разом з цим, історико-культурне та природне надбання історичних міст, що утворюють “Золоте кільце” Австрії, австрійці перетворили на привабливі рекреаційно-туристичні атракції, зокрема: з 1920 року місто Бад-ішль стало бальнеологічним курортом, до його основних визначних пам'яток відносяться імператорська вілла, вілла Легара; Бад-радкерсбург (Штірія) відоме, в першу чергу, як термальний бальнеологічний курорт; прикрасою Фельдкірха є фортеця Шаттенбург, що відноситься до XIII століття, кожного літа тут проходить фестиваль вуличних артистів; у Бадені-під-Віднем, яке в першій половині XIX століття був літньою резиденцією Габсбургів, розташований найбільший в Європі аквапарк під скляним дахом, його площа 900 кв.м. У місті є термальні джерела, а також розарій, де виростає 20 000 троянд [20].

Відповідно політика місцевих органів влади Австрії щодо розвитку ринку рекреаційних послуг включає рекламі та маркетингові компанії, навчання туроператорів, складання каталогів, роботу та постійну взаємодію із засобами масової інформації, організацію святкових заходів. Віденська рада з туризму проводить різні акції із залученням цільових груп туристичної діяльності. Рекреаційно-туристична маркетингова стратегія Австрії спрямована на залучення уваги потенційних гостей країни до можливостей культурно-пізнавального, активного, екологічного й оздоровчого відпочинку. Вона спирається на три ключових поняття: “культура”, “автентичність” та “інтенсивність” [20].

Крім того, місцеві органи влади Туреччини намагається всіляко диверсифікувати свою рекреаційно-туристичну галузь, не обмежуючись лише пляжами та пізнавальним туризмом, а намагаються хоча б трохи позбутися яскраво вираженої сезонності в обслуговуванні рекреантів та туристів. Із цією метою починають упроваджувати проекти розвитку лікувального і зимового видів туризму. В країні особливо перспективними є кліматолікування, грязелікування тощо. Крім того, в Туреччині починають освоювати ще один вид туризму, який можна назвати клінічним.

Водночас досвід Канади є особливо цікавим, тому що, ініціатива щодо визначення пріоритетності сфери діяльності, зокрема рекреації та туризму, передана на рівень провінцій та муніципалітетів. Канада досягла найбільших успіхів у сфері рекреації та туризму завдяки реалізації ефективної державної політики, яка полягає у підтримці ініціативи та забезпеченні її впровадження фінансовими ресурсами. Серед інших факторів важливим є обмеження ініціативи державних структур щодо прийняття регуляторних актів, які ускладнюють дозвільну систему та посилюють державний контроль [5, с. 63].

Так, для прикладу, покажемо у цьому контексті роль місцевої влади канадського міста Тіммінс штата Онтаріо щодо організації надання рекреаційних послуг [5, с. 65]. У місті існує організація “Туризм Тіммінса”, яка координує маркетинг туризму, загальні угоди і домовленості, а також розвиток привабливості міста. Ця організація складається із співробітників муніципалітету, проте вона спирається на ділові кола і громадськість, у партнерстві з нею працює підкомітет Корпорації економічного розвитку Тіммінса (КЕРТ), створений на основі державно-приватного партнерства. Спільна діяльність цих організацій націлена на стимулювання додаткової активності в рекреаційній сфері і проведення різних привабливих заходів у місті. “Туризм Тіммінса” також відповідає за створення і розвиток основних рекреаційно-туристичних об'єктів у місті. Бюджет маркетингу для всіх рекреаційно-туристичних об'єктів складає близько 60 тис. канадських доларів [10].

У стратегічному плані міста розвиток туризму представлений як головна мета муніципалітету. “Туризм Тіммінса” працює у партнерстві з готелями і об'єктами відвідування – культурними і туристичними центрами над проведенням маркетингових досліджень міста та створенням механізму єдиного обстеження, яке б допомогло визначити цільовий ринок і гарантувало, що місто пропонує рекреантам і туристам ті послуги, що користуються попитом. До завдань місцевої влади відносяться питання виділення відповідних ресурсів і орієнтація підтримки приватного сектора на сприяння розвитку та надання рекреаційних послуг [10].

Рекреаційна сфера Онтаріо є найважливішим генератором створення робочих місць, податкових надходжень і експорту капіталу. Так, тільки туризм в Онтаріо є п'ятою по значущості експортною галуззю, котра приносить провінції 7,1 млрд. канадських доларів Внесок туризму у ВВП провінції досяг 7,2 млрд. канадських доларів, що перевищує частку сільського господарства, гірської (добувної) промисловості і лісової галузі промисловості [10]. В Онтаріо зараз податки, що нараховуються на готельний сектор, включають податок із роздрібних продажів, який є податком на споживання і входить у роздрібні ціни на більшість товарів. У даний час більшість приміщень, що здаються, обладнані як готелі, мотелі і окремі кімнати, що здаються в оренду, обкладаються 5% податком. Більшість товарів і рекреаційних послуг, що продаються і надаються у Канаді, обкладається 7% загальнодержавним податком. У Монреалі, Лавале, Ванкувері, Британській Колумбії, Ст. Джонсе, Ньюфаундленді та в Онтаріо стягується 3% готельний податок. В Оласі (Канзас) намічено збільшення готельного податку з 4% до 7%. Зібрані податки у Тіммісі знаходяться у розпорядженні власників

готелів і розподіляються підкомітетом Корпорації економічного розвитку міста (КЕРТ) раз на квартал через спеціальний рахунок, організований за допомогою муніципалітету. Надходження від туристичного податку розподіляються відповідно до основних напрямів розвитку туризму в місті для того, щоб сприяти маркетингу міста як туристичного центру і майбутньому капітальному будівництву в ньому [10].

Отже канадський досвід в аспекті розвитку рекреаційно-туристичного сектору є корисним для його застосування в українських містах. Зокрема, заслуговує на увагу питання запровадження місцевих податків і зборів від надаваних рекреаційних послуг, що може значно покращити місцеві бюджети та стимулювати підприємницьку діяльність у цій сфері.

При цьому, варто зазначити, що перед більшістю країн Центрально-Східної та Південної Європи на етапі ринкової трансформації економіки, як доводить Ю. В. Мігушенко, в тому числі рекреаційної галузі, постала проблема диспропорційності її розвитку. З метою стимулювання розвитку рекреаційної галузі вони використовують податкові важелі, зокрема [12]:

- у Хорватії туристичні та рекреаційні послуги звільнені від сплати ПДВ. Крім того, застосовуються додаткові стимули для капіталовкладень, відповідно до розміру інвестицій і рівня забезпечення роботою певної кількості персоналу. Інвесторам, які здійснюють діяльність у зонах спеціального державного захисту, де корпоративний податок на додану вартість становить від 5 до 15%, надаються спеціальні привілеї;

- польський туристичний бізнес має найнижчу ставку оподаткування в Європі – 7% при 22% для інших видів бізнесу. З 1993 р. для деяких видів інвестицій була введена система прискореної амортизації. Як і в Хорватії, обсяг пільг диференціюється залежно від місця розташування об'єкта інвестування та рівня зайнятості;

- органи державного управління Туреччини прийняли рішення здавати в оренду на 49 років земельні ділянки на досить ліберальних умовах: за мінімальну плату будь-якому інвестору, хто брав на себе зобов'язання побудувати там готель. На такі цілі їм надавали безвідсотковий кредит і звільняли від сплати податків на 5 років. Цей досвід перейняв уряд Єгипту та Тунісу. Уряд Кіпру здає в оренду землю з метою стимулювання будівництва нових туристичних об'єктів на 99 років з можливістю подальшого продовження оренди на аналогічний термін;

- в Іспанії і Греції інвесторам надаються пільговий, податковий режим і ставка амортизаційних відрахувань, зниження податку з обороту. В Греції ПДВ на розміщення туристів та їх харчування становить 8%, крім того, урядом розроблена система знижок для туристичних фірм, які здійснюють прийом та обслуговування туристів у несезонний період.

Таким чином досвід розвинених країн та країн, що розвиваються, беззаперечно свідчить, що для України, її регіонів та міст питання надання рекреаційних послуг є вкрай важливим, актуальним та перспективним. Через нього можна забезпечити нову якість економічного зростання, соціального забезпечення, підвищення добробуту громадян та подолання нерівномірності розвитку територій [1, с. 16], а також досягти позитивні фінансово-економічні та соціально-психологічні ефекти. Зокрема, успішність розвитку рекреації та процесу надання рекреаційних послуг як сфери економічної діяльності визначається у трьох основних напрямках: економічному, соціальному та екологічному. Економічна успішність може оцінюватися часткою наданих рекреаційних послуг у ВВП країни, в обсязі експорту та кількістю створених робочих місць. Соціальна успішність визначається через зайнятість, частку особистих доходів від рекреаційних послуг, тощо. Екологічна успішність рекреаційних послуг пов'язана із застосуванням загальних і специфічних для відповідної місцевості екологічних стандартів [1, с.16].

Світовий досвід доводить, що рекреаційна сфера природно та гармонійно поєднує у собі всі можливості глобального та національного розвитку людини і суспільства на основі існуючих місцевих ресурсів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дозволяє зазначити, що показовим для України в організації надання рекреаційних послуг муніципальними органами влади у містах світу є: децентралізація, делегування повноважень місцевим органам влади, встановлення організаційних відносин між суб'єктами рекреаційної діяльності, місцевим населенням, муніципальною владою; створення політичних, економічних, екологічних, інституційних умов функціонування рекреаційної діяльності; впровадження механізмів стимулювання рекреаторів до постійного підвищення рівня якості рекреаційних послуг; посилення ролі муніципалітетів у плануванні, фінансуванні та організації надання рекреаційних послуг; удосконалення нормативно-правової та методичної бази для забезпечення функціонування системи рекреаційних послуг, а також створення організаційних умов щодо розвитку рекреаційних послуг тощо.

Разом з тим, подальші дослідження необхідно зацентрувати на ефективності надання рекреаційних послуг у містах, що передбачає проведення системного аналізу та міждисциплінарного підходу, враховуючи, що система організації сфери рекреаційних послуг є відкритою та функціонує на принципах самоорганізації, самоуправління і управління з боку муніципальних органів влади, суб'єктів та об'єктів рекреаційної діяльності та діє в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, яке постійно змінюється.

Список використаних джерел.

1. Аналіз державної політики на підтримку розвитку туризму в Україні [Електронний ресурс] : аналіт. досл. в рамках проекту “Використання канадського досвіду на підтримку розвитку туризму в Україні як провідної галузі економіки” / Держ. турист. адміністрація України, Спілка розв. туризму і ремесел „Золоте Перевесло” – К., 2005. – 165 с.
2. Бейдик О. О. Українсько-російський словник термінів і понять з географії туризму і рекреаційної географії / О. О. Бейдик. – К. : ВПЦ «Київський університет», 1997. – 300 с
3. Бессонова В.Б. Государственная политика в сфере туризма: правовой аспект / В.Б. Бессонова. - Туризм и культурное наследие: Межвузовский сборник научных трудов. Выпуск 1. Режим доступа: http://tourlib.net/statti_tourism/bessonova.htm
4. Глушко А. А. География туризма / А. А. Глушко, А. М. Сазыкин / Изд-во Дальневосточного ун-та. – Владивосток, 2002. – 266 с.
5. Кожина А.В. Удосконалення організації надання туристичних послуг в малому історичному місті / дис. ... к. держ.упр. / А. В. Кожина. – Київ, 2009. – 280 с.
6. Козловський Є. Шляхи формування еліти в туристичній галузі (вітчизняний та іноземний досвід) // Формування й оновлення політико-управлінської еліти в сучасній Україні: Зб. наук. пр. / За заг. ред. М. І. Пірен. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – С. 169 – 188.
7. Козловський Є.В. Іноземний досвід регулювання міжнародного туризму та його використання в Україні [Електронний ресурс] // Державне управління: теорія та практика. – 2005. – №1. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/kozlovsky.htm.
8. Крачило Н. П. Экономико-географические проблемы туризма и его эффективность (вопросы теории, методики и практики) : Дис. ... д. геогр. н. / Н. П. Крачило. – К., 1992. – 357 с.
9. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності [Електронний ресурс] / О. Кузьмук, Національний інститут стратегічних досліджень. Режим доступу до статті : <http://www.niss.gov.ua/Monitor/desember08/23.htm>
10. Мариниг К. Перспективы налогообложения туризма на муниципальном уровне (на примере города Тимминса) [Електронний ресурс] / К. Мариниг / Режим доступу : <http://citystrategy.leontief.ru/world/marinig.htm>
11. Масляк П.О. Рекреаційна географія. / П.О. Масляк // Навчальний посібник. - К.: Знання, 2008. - 343 с.
12. Мігущенко Ю.В. Напрями регулювання структурних диспропорцій в туристичній сфері країн центрально-східної та південної Європи: досвід для України в контексті розширеної зони вільної торгівлі / Ю.В. Мігущенко. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/august08/13.htm>
13. Новикова В. І. Територіальна організація рекреаційної діяльності у контексті збалансованого розвитку регіону (на прикладі Черкаської області) / дис. ... к. геогр. н. / В. І. Новикова. – Київ, 2008. – 280 с.
14. Новикова В. І. Картографічна продукція рекреаційного спрямування : нагальна необхідність і проблеми створення / В. І. Новикова // Картографія та вища школа : Збірник наукових праць. – К. : Інститут передових технологій, 2005. – Випуск 10. – С. 138–140.
15. Покоłodна М. М. Конспект лекцій з дисципліни «Рекреаційні комплекси світу (в тому числі турресурси України)» (для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки б.140101 «Готельно-ресторанна справа») / М. М. Покоłodна, І. Л. Полчанінова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 174 с.
16. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України від 18.11.2003 № 1282-IV – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>
17. Рекреационные системы / Под ред. Н. С. Мироненко, М. Бочварова. – М. : Изд-во МГУ, 1986. – 136 с.
18. Смаль І. В. Основи географії рекреації і туризму / І. В. Смаль. – Ніжин : Видавництво НДПУ імені Миколи Гоголя, 2004. – 264 с
19. Соловійова, О. В. Механізми державного регулювання розвитку сфери рекреаційних послуг в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізми держ. упр.” / О. В. Соловійова ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2012. – 20 с.
20. Туристичний сайт : Австрія. Режим доступу : www.turistua.com.

References.

1. “Analysis of public policy in support of tourism development in Ukraine” (2005), *Spilka rozv. turyzmu i remesel Zolote Pereveslo*, [analytical study of the project "Using Canadian expertise to support the development of tourism in Ukraine as the leading sector of the economy"], Derzh. turyst. administratsiia Ukrainy, . Kyiv, Ukraine. 165 P.
2. Bejdyk O. O. (1997), *Ukrains'ko-rosijs'kyj slovnyk terminiv i poniat' z heohrafii turyzmu i rekreatsijnoi heohrafii* [Ukrainian-Russian dictionary of terms and concepts in geography of tourism and recreational geography], VPTs “Kyivs'kyj universytet”, Kyiv, Ukraine.

3. Bessonova V.B. (2002), "State policy in the sphere of tourism: legal aspect", *Tourism and Cultural Heritage: Interuniversity collection of scientific papers*. [Online], vol. 1, available at: http://tourlib.net/statti_tourism/bessonova.htm (Accessed 4 Aug 2015).
4. Hlushko A. A. Sazukin A. M. (2002), *Heohrafiya turyzma* [Geography of Tourism], Yzd-vo Dal'nevostochnoho un-ta, Vladivostok, Russia.
5. Kozhyna A.V. (2009) "Improving the organization of travel services in the small historic town", Abstract of Ph.D. dissertation, Local Government, Academy of Municipal Management, Kyiv, Ukraine.
6. Kozlovsk'kyj Ye. (2005), "Ways of formation of elite tourism (domestic and foreign experience)", [Formation and Renewal political and administrative elite in modern Ukraine], *Formuvannia j onovlennia polityko-upravlins'koi elity v suchasnij Ukraini*, NADU, Kyiv, Ukraine. pp. 169 – 188.
7. Kozlovsk'kyj Ye.V. (2005), "Foreign experience of regulation of international tourism and its use in Ukraine", *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, [Online], vol.1, available at: http://tourlib.net/statti_ukr/kozlovsky.htm. (Accessed 7 Aug 2015).
8. Krachylo N. P. (1992), *Economical and geographical problems of tourism and its efficiency (questions of theory, methods and practice)*, Abstract of Ph.D. dissertation, Economic and social geography, Economic and social geography, Chernivtsi University of Yu.Fedkovicha, Kyiv, Ukraine.
9. Kuz'muk O. (2008), "Cultural tourism as a tool for national identity", *Analituchna zapuska*, [Online], available at: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/desember08/23.htm> (Accessed 12 Aug 2015).
10. Marynyh K. (2007), "Prospects of tourism taxation at the municipal level (for example, the city of Timmins)", [Online], available at: <http://citystrategy.leontief.ru./world/marinig.htm> (Accessed 7 Aug 2015).
11. Masliak P.O. (2008), *Rekreatsijna heohrafiia*, [Recreational Geography], Znanya, Kyiv, Ukraine.
12. Mihuschenko Yu.V. (2008), "Directions adjustment of structural imbalances in the tourism sector of Central and South-Eastern Europe: Experience for Ukraine in the context of an expanded free trade zone", [Online], available at: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/august08/13.htm> (Accessed 20 Aug 2015).
13. Novytkova V. I. (2008), "Territorial organization of recreational activities in the context of sustainable development of the region (for example, Cherkasy region)," Abstract of Ph.D. dissertation, Economic and social geography, Institute of Geography of NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
14. Novytkova V. I. (2005), "Cartographic recreational products direction: the urgent need to create and problems", *Kartohrafiia ta vyscha shkola : Zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 10, pp. 138–140..
15. Pokolodna M. M. (2012), *Konspekt lektzij z dystsypliny "Rekreatsijni komplekxy svitu (v tomu chysli turesursy Ukrainy)"* (dla studentiv 3 kursu dennoi ta zaochnoi form navchannia za napriamom pidhotovky 6.140101 «Hotel'no-restoranna sprava»), [Lecture on the subject "recreational complex world (including tourist resources of Ukraine) (for 3 courses students of full-time and distance learning in the direction of 6.140101 "Hotel and Restaurant Business")], Kharkiv National Academy of Municipal Economy. Kharkiv, Ukraine.
16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro turyzm", [Online], available at: zakon.rada.gov.ua
17. Mironenko N. S., Bochvarova M. (1986), *Rekreacionnye sistemy*, [Recreational system], publishing MGU, Moscow, Russia.
18. Smal' I. V. (2004), *Osnovy heohrafiï rekreatsii i turyzmu*, [Basics of geography recreation and tourism], Vydavnytstvo NDPU imeni Mykoly Hoholia, Nizhyn, Ukraine.
19. Solovjova, O. V. (2012), "Mechanisms of regulation of sphere of recreational services in Ukraine", Ph.D. Thesis, Mechanisms of Public Administration, Classic private university. Zaporizhzhia, Ukraine.
20. "Tourist site: Austria", [Online], available at: www.turistua.com. (Accessed 20 Aug 2015).

Стаття надійшла до редакції 25.08.2015 р.